

УДК 65.012.34

О.В. Поліщук, В.В. Щербина

Одеський національний морський університет

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ
ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ**

O.V. Polishchuk, V.V. Shcherbyna

Odessa national marine university

THEORETICAL BASIS RISK ASSESSMENT OF LOGISTICS COMPANY

Статья посвящена исследованию логистических рисков, особенностям их оценки и способам управления рисками транспортно-логистических компаний. В статье дано определение логистическому риску, выделены цели управления рисками в логистике, способы воздействия на риски, представлена концептуальная схема оценки рисков транспортно-логистических компаний.

Ключевые слова: транспортно-логистическая система, логистические риски, анализ рисков, управление рисками, передача риска.

Стаття присвячена дослідженню логістичних ризиків, особливостям їх оцінки і способам управління ризиками транспортно-логістичних компаній. У статті дано визначення логістичного ризику, виділені цілі управління ризиками в логістиці, способи впливу на ризики, наведена концептуальна схема оцінки ризиків транспортно-логістичних компаній.

Ключові слова: транспортно-логістична система, логістичні ризики, аналіз ризиків, управління ризиками, передача ризику.

The article investigates the logistics risks, particularly their risk assessment and methods risk management of transport and logistics companies.

© Поліщук О.В., Щербина В.В., 2016

The article defines the logistic risk, highlighting the objectives of risk management in logistics, methods of exposure to risks, risk assessment is a conceptual scheme of the transport and logistics companies.

Because today there is a significant risk exposures on the activities of domestic transport and logistics companies at the present stage performance and efficiency of transport and logistics companies crucially depends on the accuracy and validity of the chosen strategy, analysis and risk assessment. This can significantly increase the profitability and quality of service, to ensure efficient management of logistics processes is the key to significant advantages in the competition.

The aim is to study theoretical risk based transport and logistics companies for the work necessary to bring the definition of logistics risks identified objectives of risk management in logistics response to the risks, risk assessment scheme transport and logistics companies.

Thus, transport and logistics companies in their business meet with a lot of risks that need to identify, assess and minimize. The cost of risk prevention smaller than the loss of their consequences. Therefore, to ensure the economic efficiency of the delivery of goods can only be spending some money to prevent or minimize the risk. The main problem of risk transport and logistics companies list is to identify risks and choice of exposure to it. Manage all risk is impossible, because it requires significant financial and human costs. So in further studies to classify types of logistics risks according to their importance to assess the impact of their implementation, the size of the damage and determine how to minimize risks.

Keywords: transport and logistics system, logistics risks, risk analysis, risk management, risk transfer.

Постановка проблеми. Оскільки сьогодні спостерігається значний вплив ризиків на діяльність вітчизняних транспортно-логістичних компаній, то на сучасному етапі успішність та результативність діяльності транспортно-логістичних компа-

ній вирішальним чином залежить від правильності й обґрунтованості обраної стратегії, аналізу та оцінки ризиків. Це дозволяє істотно підвищити прибутковість та якість сервісу, забезпечити ефективне управління логістичними процесами, що є запорукою суттєвих переваг у конкурентній боротьбі.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Проблеми оцінки та управління ризиками розглядалися в працях вітчизняних та закордонних авторів [1-7]. Зокрема, проблеми управління ризиками активно вивчалися А.Г. Бадаловою, Л.І. Донцом, Н.В. Легостаєвою, В.В. Лук'яною, К.Д. Семеновою. Так в роботі Н.В. Легостаєвої [4] запропоновані методи ідентифікації і оцінки ризиків транспортно-експедиторських компаній, розроблені методичні положення з формування внутрішнього стандарту управління ризиками в транспортно-експедиторських компаніях, запропонована автором багаторівнева класифікація методів управління ризиками з виділенням особливостей їхнього практичного застосування.

Задачі дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних основ оцінки ризиків транспортно-логістичних компаній, для цього в роботі необхідно навести визначення логістичного ризику, виділити цілі управління ризиками в логістиці, способи впливу на ризики, схему оцінки ризиків транспортно-логістичних компаній.

Основний матеріал дослідження. Транспортно-логістична система – це сукупність суб'єктів транспортної логістики, що функціонують з метою оптимізації вантажо-потоків у логістичних ланцюгах «постачання – виробництво – збут» за критерієм мінімуму логістичних витрат. Транспортно-логістична система включає підсистеми: транспортно-постачальницьку, транспортно-технологічну та транспортно-збутову.

Логістичні ризики – це ризики здійснення логістичних операцій транспортування, складування, вантажопереробки та управління запасами та ризики логістичного менеджменту усіх рівнів, в тому числі ризики управлінського характеру, що виникають під час виконання логістичних функцій та операцій [1].

Основними цілями управління ризиками в логістиці спрямовані на забезпечення ефективності логістичної діяльності та встановлення прийняттого рівня невизначеності при оцінці параметрів зовнішнього середовища і рівня ризику щодо виникаючих втрат.

Реакція компанії на виникаючі ризики може бути різноманітною рис. 1

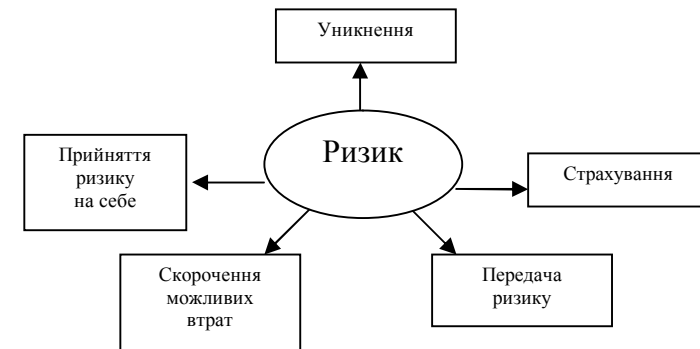

Рис. 1. Реакція на логістичні ризики

Розглянемо коротко способи впливу на ризик, представлені на рис. 1:

1. Уникнення ризику (відмова від ризику) – це найбільш радикальний і простий варіант реакції на ризик, який передбачає ухилення від ризику. Метод приймається на стадії підготовки рішень, якщо ризик досить великий, а також в ході виконання будь-якої діяльності, коли ризик виходить за межі допустимих значень, хоча в деяких випадках уникнути ризику неможливо через договірних зобов'язань фірми. Метод рекомендується застосовувати, якщо великі втрати від ризику і ймовірність настання ризику.

2. Прийняття ризику на себе. Оскільки ризик неминучий, цілком логічно прийняти його таким, яким він є, але це призведе до певних витрат на ризик. Прийняття ризику може бути запланованим і незапланованим. Збільшення кількості ризиків обмежує можливість застосування методу.

3. Метод скорочення можливих втрат. Цей метод можна назвати варіантом прийняття ризику на себе, але з урахуванням проведення будь-яких заходів: поділу чи об'єднання ризиків, або проведення попереджувальних заходів, які призводять або до зниження ймовірності настання ризику, або до зменшення ступеня ризику. Всі методи скорочення можливих втрат об'єднує те, що на реалізацію цих прийомів управління ризиками необхідно до події фінансування ризику.

4. Передача ризику. Якщо ризик не вдалося уникнути, але і приймати на себе його фірма вважає не доцільним, навіть з урахуванням впливу на нього, ризик можна передати. Найбільш поширений варіант передачі ризику – це передача шляхом укладення контракту. Передача ризику може стати причиною появи нових ризиків, наприклад, зривів в роботі через низьку кваліфікацію персоналу компанії, яка приймає ризики, її банкрутства, поглинання іншою компанією.

5. Страхування ризику. Це спосіб передачі ризику спеціалізованої компанії, яка, захищає кошти страхувальників, створює фонди грошових коштів для компенсації втрат, що виникають через реалізації прийнятих на страхування ризиків. Отримані від страхової компанії кошти у вигляді страхового відшкодування знижують фінансові наслідки ризиків.

Страхування доцільно, якщо ймовірність реалізації ризику невисока, а розмір можливого збитку досить великий (аж до катастрофічного). У разі масових ризиків страхування застосовується, якщо ймовірність досить висока, а розмір можливих втрат невеликою.

Найбільш поширеними видами страхування ризиків в логістиці є страхування транспортних засобів, страхування вантажів, страхування відповідальності професійних постачальників логістичних послуг (найчастіше мова йде про перевізників або експедиторів) і страхування цивільної відповідальності за використання об'єктів підвищеної небезпеки (автотранспортних засобів).

Якщо визначити ризик, як настання події, що тягне виникнення збитків, то ризики у логістиці можна розподілити на наступні основні групи:

1) комерційний ризик – зриви поставок, неготовність вантажу у строк, порушення строків та невиконання фінансових обов'язків в строк у логістичних системах;

2) ризик втрати майна через стихійні лиха та небагатодійні умови транспортування;

3) ризик втрати майна унаслідок страйків, масових заворушень, військових дій;

4) ризики, обумовлені порушенням техніки безпеки і пожежної безпеки;

5) ризики розкрадань;

6) ризики екологічні (пригода з товаром, або невідповідальність його властивостей упаковці, яка може нанести пошкодження навколишньому середовищу);

7) технічний ризик – відмова і поломка транспортних засобів і, як наслідок, можливі затримки доставки вантажу і підвищення вірогідності інших ризиків;

8) ризики, причиною яких є низька кваліфікація контрагентів у логістичній системі – халатність, втрата документів, їх затримка та ін.;

9) ризик громадянської відповідальності від нанесення збитків третім особам.

Методичний інструментарій оцінки рівня логістичного ризику є досить обширним і включає в себе різноманітні економіко-статистичні, експертні і аналогові методи здійснення такої оцінки. Розглянемо найбільш розповсюджений вид логістичного ризику – комерційний ризик [2].

Прогнозування результату дії ризику важливо не саме по собі. Персонал транспортно-логістичних компаній, готуючи управлінські рішення в тій чи іншій сфері логістики, може враховувати отримані прогнози і результати моделювання відповідно до концепції прийнятного ризику. Дана концепція полягає в розумінні того, що в більшості випадків повністю позбавитися

від ризику неможливо, його можна лише знизити до прийнят-ного рівня, коли він перестає бути небезпечним. Якщо ризик прийнятний, то логістичне рішення може бути прийнято, якщо він становить небезпеку, то потрібно застосування методів управління ризиками, які дозволяють, впливаючи на ризик, знизити його до прийнятного рівня це зображено на рис. 2.

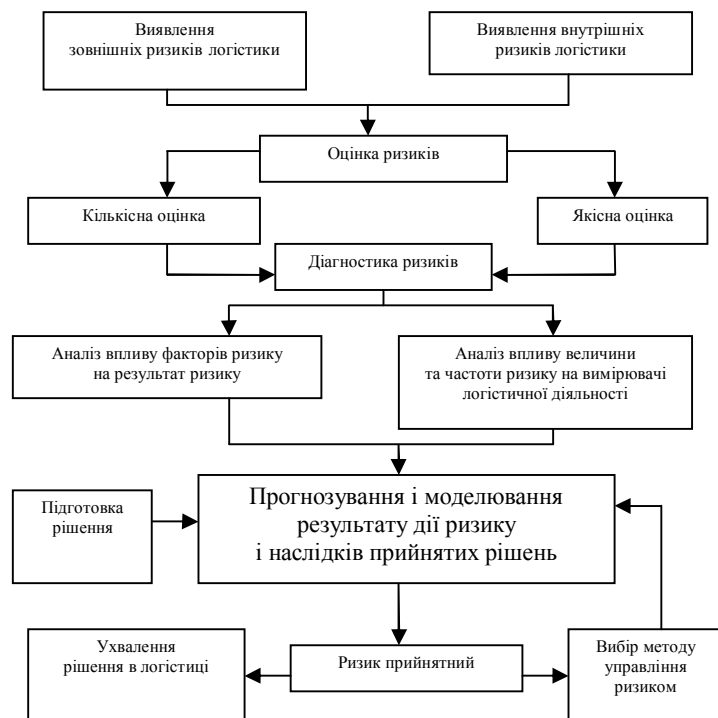

Рис. 2. Схема оцінки ризиків у прийнятті рішень в функціональних сферах логістики

На нашу думку, стосовно до сьогоденної ситуації найбільш доцільно застосування комплексних методів попередження і розподілу ризиків. На рис. 2 наведено схему процесу управління логістичними ризиками.

Цей метод дає змогу оцінити рівень логістичного ризику тільки після одержання певного фінансового результату, у той час коли необхідна оцінка ризику на етапі прийняття рішень.

Аналіз ризиків включає оцінку ризиків і методи зниження ризиків і пов'язаних з ними несприятливих наслідків. Аналіз ризиків – процедури виявлення факторів ризиків і оцінки їх значимості, по суті, аналіз ймовірності того, що відбудуться певні небажані події і негативно вплинуть на досягнення цілей проекту. Аналіз ризиків включає оцінку ризиків і методи зниження ризиків або зменшення пов'язаних з ним несприятливих наслідків. Оцінка ризиків – це визначення кількісним або якісним способом величини (ступеня) ризиків.

Американський експерт Б. Берлімером запропонував при аналізі використовувати деякі припущення:

Втрати від ризику незалежні один від одного. Втрата по одному напрямку діяльності не обов'язково збільшує ймовірність втрати по іншому (за винятком форс-мажорних обставин). Максимально можливий збиток не повинен перевищувати фінансових можливостей учасника [3].

Загальна послідовність оцінки ризиків включає в себе наступні дії:

- 1) виявлення джерел і причин ризику, етапів і робіт, при виконанні яких виникає ризик;
- 2) ідентифікація всіх можливих ризиків, властивих даного проекту;
- 3) оцінка рівня окремих ризиків і ризику проекту в цілому, що визначає його економічну доцільність;
- 4) визначення допустимого рівня ризику;
- 5) розробка заходів щодо зниження ризику.

Аналіз ризиків можна поділити на два взаємно доповнюють один одного виду: якісний і кількісний.

Якісний аналіз має на меті визначити (ідентифікувати) чинники, області та види ризиків. Кількісний аналіз ризиків повинен дати можливість чисельно визначити розміри окремих ризиків і ризику підприємства в цілому. Підсумкові результати

якісного аналізу ризику, в свою чергу, служать вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу. Однак здійснення кількісної оцінки зустрічає і найбільші труднощі, пов'язані з тим, що для кількісної оцінки ризиків потрібна відповідна вихідна інформація [4].

Висновки. Таким чином, транспортно-логістичні компанії в своїй господарській діяльності зустрічаються з великою кількістю ризиків, які необхідно виявити, оцінити та мінімізувати. Витрати на попередження ризиків менше, ніж збитки від їхніх наслідків. А отже, забезпечити економічну ефективність системи доставки вантажів можна, лише витративши певні кошти на запобігання або мінімізацію ризиків. Основна проблема оцінки ризиків транспортно-логістичних компаній є виявлення переліку ризиків та вибір методу впливу на нього. Управляти всіма ризиками неможливо, оскільки це потребує значних фінансових та кадрових витрат. Отже в подальших дослідженнях необхідно класифікувати види логістичних ризиків за ступенем їх важливості, оцінити наслідки їх реалізації, розміри збитків та визначити способи мінімізації ризиків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадалова А.Г. Система управління ризиками: методологія, організаційно-інформаційне забезпечення, ефективність впровадження: Монографія. – М.: Станкін, ЯНУСК, 2007. – 328 с.
2. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
3. Кальченко А.С. Логістика. – К.: КНЕУ, 2000. – 295 с.
4. Легостаева Н.В. Управление рисками в транспортно-экспедиторских компаниях: Автореф. дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.05. – СПб., 2011. – 21 с.

5. Лук'янова В.В. Економічний ризик: Навч. посібник / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач – К.: Академвидав, 2007. – 464 с
6. Развитие транспорта и логистики: выявление и оценка синергетических эффектов / Под общ. ред. Е.В. Будриной, В.С. Лукинського. – СПб.: СПбГИЭУ, 2006. – 229 с.
7. Семенова К.Д. Виявлення та оцінка ризиків як елемент забезпечення конкурентоспроможності підприємства / К.Д. Семенова, К.І. Тарасова // Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: Монографія / За заг. ред. О.Г. Янкового. – Одеса: Атлант, 2013. – С. 337-352.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2016

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Економічна теорія та кібернетика» Одеського національного морського університету **Г.С. Махуренко**

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу ринку транспортних послуг Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України **В.Г. Кухарчик**